

84. DAS, Gubern. arhiv, Reg VIII, fasc. 51, 3, 1859-40. — 85. Ibidem, fasc. 51, 2, 1845-44. — 86. DAS, Namest. arhiv, fasc. 21, 2-4, 1850-60. — 87. DAS, Merkantil. sodišče, Firmenprotokol 1855-65, fol. 228. — 88. Okrož. kot trg. sodišče, register Druž I, fol. 6. — 89. Ibidem, fol. 52. — 90. DAS, Dežel. vlada, fasc. 21, 5-, 1869-70. — 91. DAS, Gubern. arhiv, Reg VIII, fasc. 51, 3,

1859-40. — 92. Dežel. vlada, fasc. 21, 12, 1871-72 in Drago Potočnik v op. 94. — 93. Okrož. kot trg. sodišče, register Druž I, fol. 51. — 94. DAS, Dežel. vlada, fasc. 21, 1-, 1867-68 in fasc. 21, 5-, 1869-70. Okrož. kot trg. sodišče, register Druž I, fol. 53. Prim. tudi Drago Potočnik, Laibacher Gewerbebank, Kron IV, 1937, str. 117. — 95. DAS, Dežel. vlada, fasc. 21, 5-, 1869-70.

OB 150-LETNICI VOJNIH OPERACIJ 1815—1814 V MEJAH ILIRSKIH PROVINC

FERDINAND TANCIK

(Nadaljevanje)

Istočasno sta se 15. septembra spopadla pri Zalogu 2 bataljona francoske redne vojske s četo 7. brodskega graničarskega polka, ki mu je poveljeval major Hugo Rheinbach. Francoska pehota se je morala umakniti proti zahodu, vendar le začasno, ker sta francoska bataljona potisnila avstrijski odred z zavzetih francoskih položajev, da se je moral umakniti in se pridružiti Rebrovičevi brigadi, ki so jo sestavljali 4 pehotni bataljoni in 2 eskadrona 5. huzarskega polka Radetzkega, ki je prodirala iz Novega mesta proti Medvedku (15 km vzhodno od Višnje gore). Marcoguetova divizija in 4 bataljoni italijanske garde, ki je prodrla do Šmarja, je potisnila avstrijske enote do Višnje gore, jim sledila in ko je zavzela tudi Višnjo goro je preprečila glavnini generala Radivojevića, da bi pomagala Nugentovim enotam. V Višnji gori je ostala posadka 4 bataljonov italijanske garde s 3 topovi, ki jim je poveljeval brigadni general Lecchi, Marcoguetova divizija pa se je vrnila po končanih operacijah na področju Višnje gore nazaj v Ljubljano. Generalmajor Rebrović je 15. in 16. septembra z bataljonom madžarskega 52. pehotnega polka Franca Karla, 4 četami 6. varaždinsko-st. jurjevskega graničarskega polka, dvema eskadronoma huzarjev in polovično položajno baterijo prodiral proti položajem francosko-italijanske vojske. Na njegovem desnem krilu mu je sledil polkovnik Milutinović z bataljonom 8. gradiščanskega graničarskega polka, na levem krilu pa major Rheinbach s četo 7. brodskega graničarskega polka. Pri Radohovi vasi je krenil Milutinović jugozahodno z glavne ceste in prodril do višnjegorskega gradu, kjer so ostale 3 njegove čete. Z ostalimi 3 četami je prodiral dalje proti francosko-italijanskemu desnemu krilu. Po zavzetju višnjegorskega gradu so 16. sep-

tembra Avstrijci zavojevali tudi nasprotnikove položaje na višinah pri Višnji gori in potisnili ostanke Lecchijevih enot do Šmarja. Avstrijci so zaplenili 2 šestfundna topa in havbico.

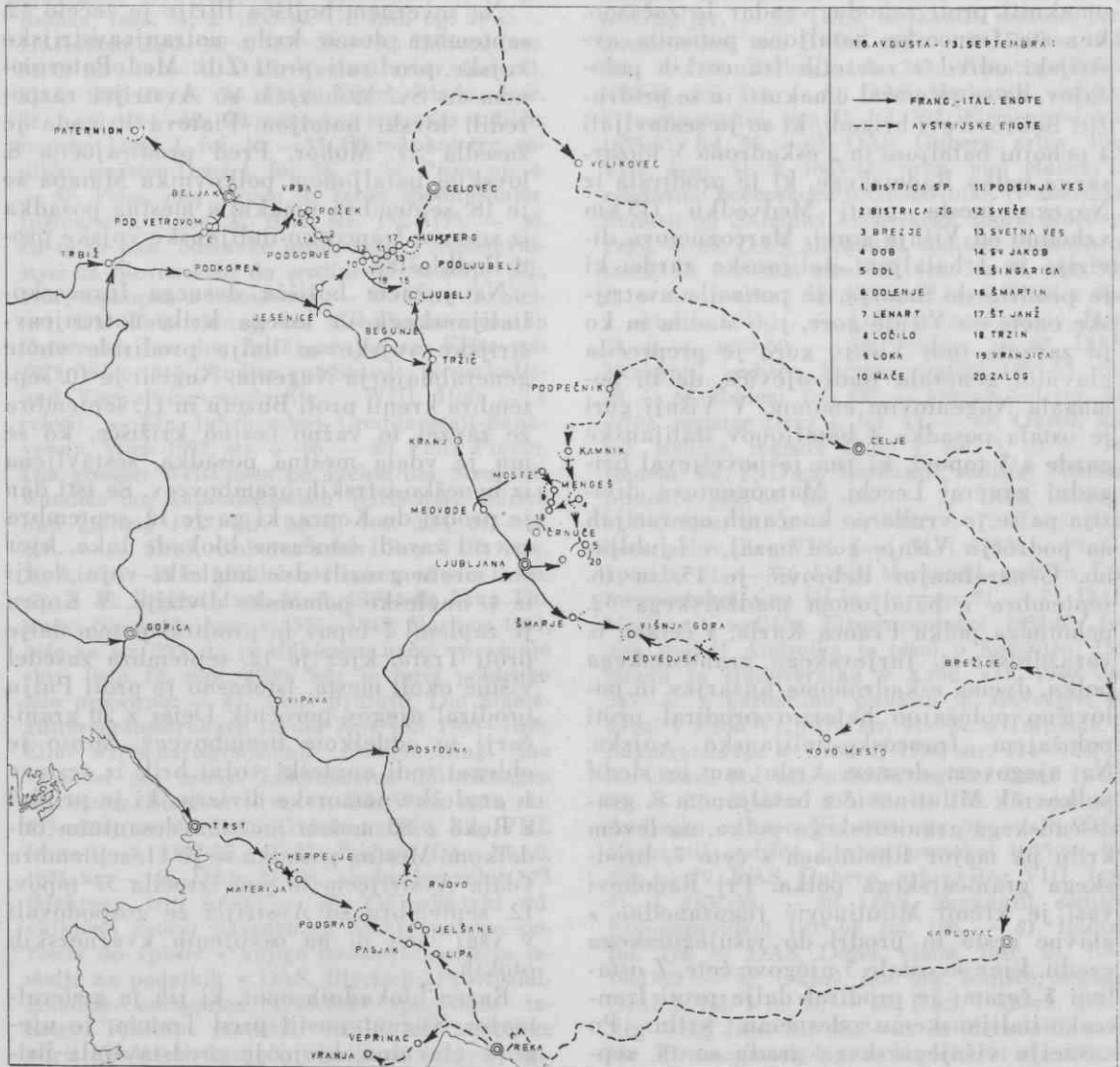
Na severnem bojišču Ilirije je začelo 12. septembra desno krilo notranjeavstrijske vojske prodirati proti Zili. Med Paternionom in Sv. Mohorjem so Avstrijci razporedili lovski bataljon. Piatova brigada je zasedla Sv. Mohor. Pred prodirajočim 8. lovskim bataljonom polkovnika Mumba se je 18. septembra umaknila mestna posadka iz sestave francosko-italijanske vojske proti Podklostru.

Na južnem bojišču desnega francosko-italijanskega in levega krila notranjeavstrijske vojske so dalje prodirale enote generalmajorja Nugenta. Nugent je 10. septembra krenil proti Buzetu in 11. septembra že zavzel to važno cestno križišče, ko se mu je vdala mestna posadka, sestavljena iz beneško-istrskih brambovcv. Še isti dan je prodril do Kopra, ki ga je 12. septembra zavzel zaradi istočasne blokade luke, kjer sta mestu grozili dve angleški vojni ladji iz 1. angleške pomorske divizije. V Kopru je zaplenil 7 topov in prodiral potem dalje proti Trstu, kjer je 12. septembra zasedel višine okoli mesta. Istočasno je proti Pulju prodiral njegov poročnik Deisz z 20 graničarji in oddelkom brambovcv. Mesto je oblegal tudi angleški vojni brik iz sestave 1. angleške pomorske divizije, ki je priplul z Reke z 80 možmi močnim desantnim oddelkom. Mestna posadka se je 11. septembra vdala Avstrijcem in jim izročila 57 topov. 12. septembra so Avstrijci že gospodovali v vsej Istri in na osvojenih kvarnerskih otokih.

Razen blokadnih enot, ki jih je generalmajor Nugent pustil pred Trstom, je njegova glavnina, ki jo je predstavljala bri-

gada, sestojča iz bataljona madžarskega 52. pehotnega polka Franca Karla, 4 čet 5. varaždinsko-križevskega graničarskega polka, 3 vodov 5. huzarskega polka Radetzkega in 4 trifuntnih topov, krenila po postojnski cesti do Jelšan. Generalštabni kapetan Zucchieri, ki je prodiral iz Trnovega preko Zagorja proti Petelinju, je zadel pri Radohovi vasi na predhodnico desnega krila francosko-italijanske armade in se je moral umakniti nazaj do Trnovega. Šele 14. septembra mu je uspelo doseči Jelšane, kjer so se že utrdile Nugentove enote. Franco-sko-italijanska vojska se je v nižini pripravila za boj in njeno topništvo je z 10 topovi onemogočilo, da bi avstrijsko topništvo z ognjem uspešno ščitilo napredovanje Nugentovih enot. Avstrijci so se morali pred premočjo enot divizijskega generala

Pina umakniti do Sv. Mateja pri Kastavu. Majorja Gavendo iz 5. huzarskega polka Radetzkega je s 3 četami 5. varaždinsko-križevskega graničarskega polka in pol eskadrona 5. huzarskega polka Radetzkega in odredom 400 graničarjev iz 2. otoškega graničarskega polka pustil generalmajor Nugent v Skalnici, sam pa se je umikal dalje proti Reki in je po bitki pri Kastvu moral spremeniti smer umika in kreniti proti Pazinu. Ruggierijeva in Perreymontova brigada sta 15. septembra potisnili iz Skalnice Gavendove enote, ki so krenile proti Reki, a so se morale potem še dalje umikati po karlovški cesti pred zasledovanjem obeh brigad. Po uspešnem napredovanju proti Reki je divizijski general Pino odvedel iz Reke Ruggierijevo in Perreymontovo brigado. Pri Lipi je pustil 1 bata-

ljon, z drugim bataljonom pa je okreplil posadko v Trstu in s Palombinijevo divizijo krenil dalje proti Postojni. Po odhodu glavnine Pinijevega 3. namestništva iz okolice Reke je Gavenda kmalu znova zavzel Reko.

Zaradi nujnih operacijskih premikov francosko-italijanske armade podkralja princa Eugena Beauharnaisa se je 17. septembra spremenil tudi bojni razpored njegovih oboroženih sil. Rouyerjeva divizija je bila med Bistrico in Pod Vetrovi, Gratienova divizija je bila razporejena med Pod Vetrovi in Paternionom in del Piatove brigade iz njene sestave je bil v Sv. Mohorju. Campijeva brigada je imela svoje bojne položaje pri Jesenicah, Pegotova brigada je varovala savsko mostišče pri Črnučah, ostali njen del je bil nameščen v Ljubljani, medtem ko je Marcoguetova divizija in italijanska kraljeva garda branila svoje položaje pri Šmarju. 1 bataljon Palombinijeve divizije, ki je bila razporejena pri Postojni, je obvladoval področje pri Lipi. Perreymontova konjeniška brigada je bila v Postojni poleg Palombinijeve divizije.

Bojni razpored (Ordre de bataille) iz 17. septembra je delil francosko-italijansko armado v 2 skupini. Levokrilno skupino so sestavljale: Quesnelova divizija s Pegotovo brigado in italijansko kraljevo gardo, Marcoguetova divizija z Janinovo in Depeyrouxovo brigado, Palombinijeva divizija z Ruggierijevo, Galombertovo in Perreymontovo konjeniško brigado, ki so skupno šteje 23.000 pešakov, 2.000 konj in 70 topov. Desnokrilna skupina je vsebovala Rouyerjevo divizijo s Schmitzovo in Arnaudovo brigado, Gratienovo divizijo s Piatovo in Montfalconovo brigado, Gouyonovo konjeniško brigado in Giflengovo rezervno divizijo z Mazzuchellijevo brigado v Tirolah. Desnokrilna skupina je štela 30.100 mož, 3.000 konjenikov in 50 topov. Desnemu krilu je poveljeval princ Eugen, levemu pa generalpodpolkovnik Grenier.

Skladno z bojnim razporedom francosko-italijanske armade je bila razporejena tudi 2. rezervna skupina glavne avstrijske armade generala Johanna Hillerja. Enote generala Fennerja so bile med Brixnom in Bozenom, generalmajorja Ekhardta pri Spittal, 8. lovski bataljon med Spittalom in Sv. Mohorjem. Glavnina notranjeavstrijske armade je bila razporejena pri Celovcu, predhodnica Frimontove brigade je bila v Vrbi pri Rožeku, generalmajor Fölseis pred Črnučami. Radivojevičeva divizija je bila pri Novem mestu s svojo predhodnico pri Šmarju, generalmajor Nugent v Pazinu in

enote kapetana Lazareviča so imele položaje pred Trstom.

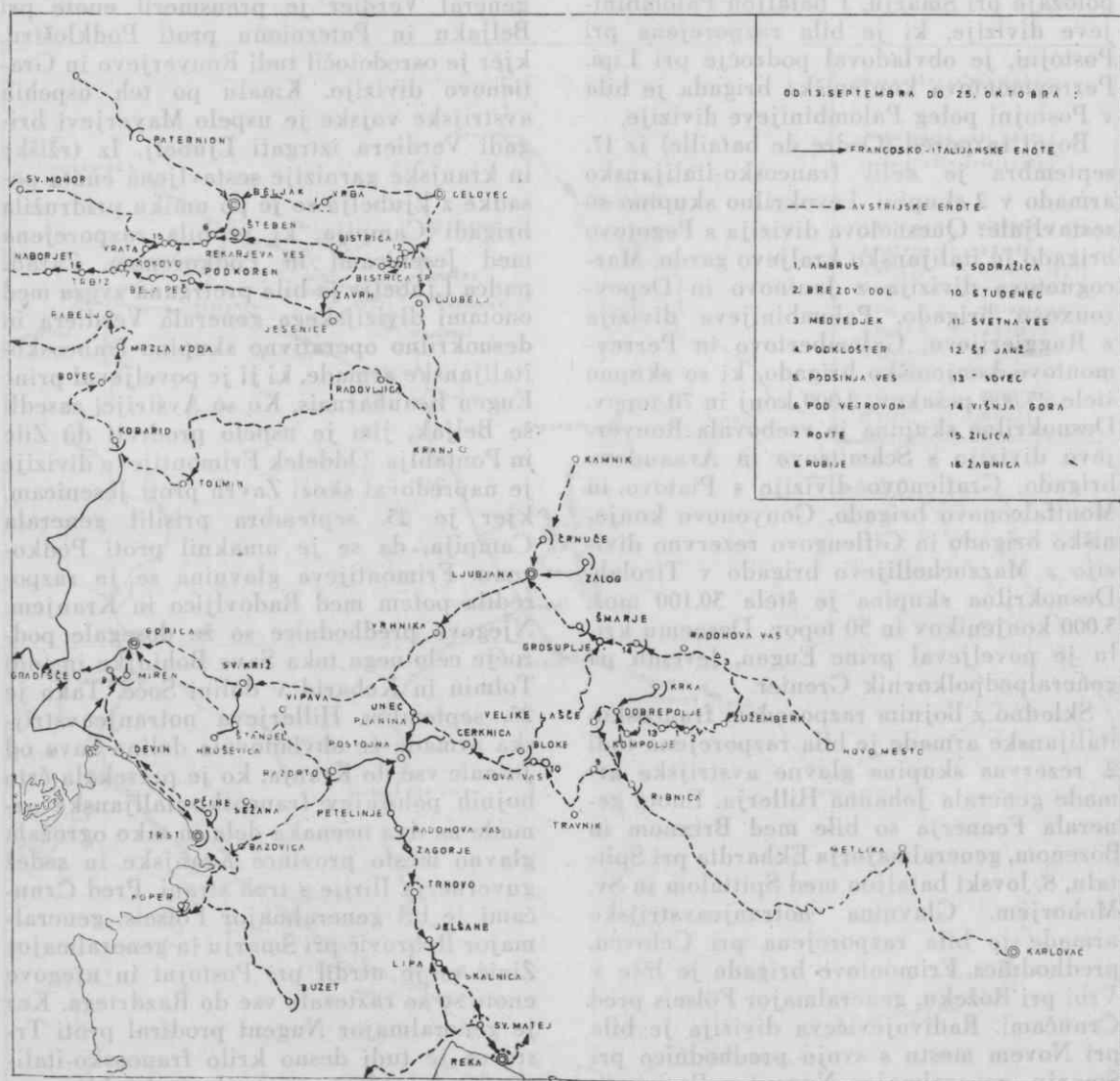
Trije avstrijski divizionii štajerskega 27. pehotnega polka Chastelerja so 19. septembra prekoračili Dravo in loveci teh enot so prodrli do Svetne vesi. Njim so sledili ostanki 1. bataljona 27. pehotnega polka Chastelerja. Avstrijski odred je skupno z 2. bataljonom 27. pehotnega polka Chastelerja potisnil 3 francosko-italijanske bataljone z njihovih položajev, ki so bili med Svetno vesjo in Šentjanžem. Eugenove enote so se preko Podsinje vesi umaknile v okope pri Zgornji in Spodnji Bistrici. Ko je prekoračil general Frimont Dravo in prispel za hrbet italijansko-francoskim položajem pri Bistrici, so se morale pred premočjo avstrijskih enot umakniti Rouyerjeve sile skozi Zavrh na Jesenice, delno pa proti Štebeni v Ziljski dolini. Divizijski general Verdier je preusmeril enote pri Beljaku in Paternionu proti Podkloštru, kjer je osredotočil tudi Rouyerjevo in Gratienovo divizijo. Kmalu po teh uspehih avstrijske vojske je uspelo Mayerjevi brigadi Verdieru iztrgati Ljubelj. Iz tržiške in kranjske garnizije sestavljena enota posadke z Ljubelja se je po umiku pridružila brigadi Campija, ki je bila razporejena med Jesenicami in Podkorenem. Zaradi padca Ljubelja je bila pretrgana zveza med enotami divizijskega generala Verdiera in desnokrilno operativno skupino francosko-italijanske armade, ki ji je poveljeval princ Eugen Beauharnais. Ko so Avstrijci zasedli še Beljak, jim je uspelo prodreti do Zile in Pontablja. Oddelek Frimontijeve divizije je napredoval skozi Zavrh proti Jesenicam, kjer je 23. septembra prisilil generala Campija, da se je umaknil proti Podkorenu. Frimontijeva glavnina se je razporedila potem med Radovljico in Kranjem. Njegove predhodnice so že dosegle področje celotnega toka Save Bohinjke in tudi Tolmin in Kobarid v dolini Soče. Tako je 23. septembra Hillerjeva notranjeavstrijska armada že obvladovala dolino Save od Jesenic vse do Kranja, ko je presekala črto bojnih položajev francosko-italijanske armade na dva neenaka dela in tako ogrožala glavno mesto province Kranjske in sedež guvernerja Ilirije s treh strani. Pred Črnučami je bil generalmajor Fölseis, generalmajor Rebrovič pri Šmarju in generalmajor Živič se je utrdil pri Postojni in njegove enote so se raztezale vse do Razdrtega. Ker je generalmajor Nugent prodiral proti Trstu se je tudi desno krilo francosko-italijanske armade premaknilo iz Ljubljane v

Gorico. General Fontana je 25. septembra s francoskim in italijanskim bataljonom in oddelkom gardnih lovcev odbil pri Črnučah napad enot generalmajorja Fölseisa na okope pri savskem mostišču.

Princ Eugen je 28. septembra krenil s kraljevsko gardo proti Vrhniki, kamor mu je iz Šmarja sledil Marcoguet. Tudi zaščitnica francosko-italijanske armade je 29. septembra zapustila okope pri Črnučah in odšla proti zahodu. Fölseis je 30. septembra napredoval do Ljubljane in dalje proti Grosuplju, kjer se je združil z generalmajorjem Rebrovičem. Fölseis in Rebrovič sta napotila polkovnika Legerja z močnejšim oddelkom v Ljubljano, ki se je 3. oktobra vdala, sama pa sta sledila enotam generala Pegota. Podkraljevo desno krilo je bilo prisiljeno se še nadalje umikati,

zato je 30. septembra prispelo vrhovno poveljstvo, ki ga je varovala Marcoguetova divizija, v Postojno. Palombinijeva divizija je dospela do cestnega vozlišča v Razdrtem. Pri Planini je predhodnica generalmajorja Rebroviča dosegla Pegotovo brigado in se 1. oktobra z njo borila pri Postojni. Marcoguetova divizija je prispela 1. oktobra v Razdrto z vrhovnim poveljstvom. Istočasno je tudi Palombinijeva divizija dosegla Sežano. Princ Eugen je z vrhovnim poveljstvom zapustil Razdrto in 3. oktobra prispel v Vipavo, ki jo je kmalu zamenjal 4. oktobra z varnejšim taboriščem pri Sv. Križu pri Ajdovščini, kjer se mu je pridružil odred, ki je prispel iz Hrušice pri Štanjelu.

Francosko-italijanska armada je 19. septembra pričela potiskati levo krilo generala Radivojeviča nazaj proti Hrvaški. Z av-

strijskih položajev pri Beli cerkvi so pregnali 3 čete madžarskega 52. pehotnega polka Franca Karla in potem zavzeli tudi druge položaje generala Radivojevića pri Šmarju. Po teh uspehih je Palombini kmalu napredoval do Višnje gore, Marcoguet pa je sledil umikajočim se Radivojevićevim enotam do Grosuplja. Generalmajor Rebrović se je 20. septembra moral dalje umakniti do Medvedjka in po njegovem umiku 22. septembra je general Janin zasedel Višnjo goro. Iz Postojne je Palombini krenil v Cerknico in je med njo in Studencem pri Blokah razporedil svojo divizijo. Medtem je general Perreymont prodiral z 2 bataljonom in eskadronom proti Krki in se potem v Višnji gori povezal z enotami generala Janina. Pred Palombinijevim pritiskom sta varovala levo krilo Rebrovićeve enote polkovnika Starhemberg in Milutinović z bataljonom 8. gradiščanskega graničarskega polka, bataljonom 6. varaždinsko-st. jurjevskega graničarskega polka in eskadronom 5. huzarskega polka Radetzkega, ki so krenili v Žužemberk. Perreymont je 25. septembra odšel iz Krke skozi Dobropolje. Starhemberg in Milutinović sta mu sledila skozi Brezov dol, Ambrus in Tisovec proti Dobropolju. Perreymont se je utrdil v Velikih Laščah. Milutinović je iz Kompolja z bataljonom 6. varaždinsko-st. jurjevskega graničarskega polka krenil po cesti, ki je vezala Ribnico z Velikimi Laščami. Drugi oddelek je prodiral preko Travnika pri Loškem potoku proti levemu krilu Perreymontovih enot, ostali so pa napredovali po ljubljanski cesti proti Velikim Laščam. Pred avstrijsko premočjo so se enote Perreymonta umaknile v tamkajšnje gozdove.

Iz Karlovca se je istočasno bližal bojišču generalmajor baron Živić z bataljonom 4. slunjskega, 3 četami 3. ogulinskega graničarskega polka in huzarji preko Metlike proti Ribnici, ki jo je zavzel s Starhembergovo in Milutinovićevo pomočjo. Avstrijska polkovnika sta 26. septembra prodirala dalje proti Blokam. Generalmajor Živić je došel do Sodražice in potem napredoval preko Studenca do Nove vasi. V bližini Nove vasi se je utrdil Palombini, ki se je 27. septembra že moral umakniti v Cerknico in od tam še dalje preko Unca v Postojno, kjer se je 28. septembra ponovno utrdil. Milutinović in Starhemberg sta mu sledila, vendar jima je šele pri Grosupljem uspelo dohiti eno njegovih brigad.

Nugent, ki je 19. septembra prodiral iz Pazina proti Kopru, kamor je došel 20.

septembra, je poslal proti Postojni odred majorja Gavende. Nugent je 29. septembra napredoval že do Bazovice in pri Opčinah trčil 3. oktobra na Palombinija, ki se je pred njim umaknil in 5. oktobra prešel Sočo pri Gradišču s polovico svoje divizije. Drugo polovico divizije je usmeril proti Mirnu na Vipavi, da je zavaroval umik podkralju Eugenu. Nugent je obkolil posadko v Mirnu in potem dalje prodiral skozi Devin proti Gorici. Poročnik Max Füller iz nižjeavstrijskega 3. pehotnega polka nadvojvode Franca Karla je s 40 možmi varoval most preko Vipave pri Rubijah, vendar se je moral kmalu umakniti pred 1.200 možmi italijansko-francoske pehote, konjenice in 3 topovi.

Ko je namesto Verdiera postal generalpodpolkovnik Grenier poveljnik levokrilne operativne skupine francosko-italijanske vojske, je po umiku desnokrilne skupine začel 4. oktobra koncentrirati svoje enote in 5. oktobra je združil levokrilno skupino pri Trbižu. Gratienova divizija se je premaknila od Rekarjeve vasi do Podkloštra, Rouyerjeva divizija je zasedla utrjeno taborišče pri Trbižu, Campijeva brigada je razporedila svoje enote pri Beli peči (pri Fužinah) in napotila bataljon iz svojega sestava proti Kobaridu, da bi varoval gorski prehod pri Bovecu pred avstrijskimi letječimi enotami, ki so napadale z juga, ker je uspelo podpolkovniku Mengenu z eskadronom 3. ulanskega polka nadvojvode Karla zavzeti Tolmin. Pri Trbižu osredotočeno levo krilo francosko-italijanske vojske se je 6. oktobra začelo umikati. Rouyer je krenil proti Naborjetu, Campi proti Bovecu, le Gratien je sam vztrajal v Trbižu do 8. oktobra, dokler Campi ne bi došel v Bovec in Rouyer v Raccolano, če je ne bi že prej zavzeli Avstrijci, ki so hitreje prodirali skozi Mrzlo vodo in Rabelj v dolino Jezernice.

Med bojem Nugentovih enot s Palombinijevo divizijo 5. oktobra pri Mirnu so postali bojni položaji italijansko-francoske vojske vzhodno od Soče že tako izpostavljeni pritisku notranjeavstrijske vojske, da je 6. oktobra prešel Sočo pri Gorici italijanski podkralj princ Eugen s svojim vrhovnim poveljstvom in krenil v Gradišče. Podpolkovniku Milutinoviću je 6. oktobra uspelo, da je z 200 graničarji in vodom 5. huzarskega polka Radetzkega zavzel Gorico. Nugent je ob spodnjem toku Soče pustil Gavendov odred, sam pa je prodiral proti Trstu.

Desnokrilna operativna skupina francosko-italijanske armade je bila 6. oktobra 1813 takole razporejena: Marcoguetova divizija je od Gradišča in Romansa segala na sever, južno se je do morja razprostirala Palombinijeva divizija, Zahodno od Gradišča je bila Pegotova brigada. V samem Gradišču je bilo vrhovno poveljstvo z italijansko kraljevo gardo.

Hillerjeva notranjeavstrijska armada je bila v začetku oktobra še med Beljakom in Ziljsko dolino. 7. oktobra pa je že napredovala do Trbiža, od koder so se morale Grenierove enote umakniti 8. oktobra proti Žabnici in še dalje do Pontablja, ki ga je 8. oktobra že dosegla levokrilna skupina generala podpolkovnika Greniera. Avstrijcem je 8. oktobra uspelo zavzeti Trbiž in Žabnico. Istočasno so prodirale proti Trbižu tudi enote iz Podkloštra, ki so morale poprej zavzeti mostišče pri Kokovu. Proti Trbižu so prodirale še 4. avstrijske kolone. 1. kolona, ki jo je vodil general Marschall preko Göriascher Alp skozi Wagengraben do Kokova in dalje proti Trbižu, so sestavljale skupina generalmajorja Winziana pod vodstvom inženirskega poročnika Sallaba, skupina generalmajorja Ekhardta, vsebujoča 4 čete 8. lovskega bataljona, 9 čet 63. pehotnega polka Bianchija, eskadron huzarjev Frimonta, 5 čet furlanskega 13. pehotnega polka Reiskega, bataljon slavonskega 53. pehotnega polka Ivana Jelačiča, bataljon sedmograškega 51. pehotnega polka Splenyja, je prodirala preko Sommerwirtha in Bartologradna pri Ziljski Bistrici do Trbiža. 2. kolona generalmajorja Mayerja je na levem krilu prodirala od Rateč proti Beli peči (Fužinam) s 4 četami 9. lovskega bataljona, bataljonom furlanskega 13. pehotnega polka Reiskega in 3 četami koroškega 26. pehotnega polka Hohenlohe-Bartersteina. 3. kolona generalmajorja Vecseya je ob desnem bregu Zile napredovala do Bele peči in prodirala dalje proti Rovtam pri Trbižu z 2 bataljonoma štajerskega 27. pehotnega polka Chastelerja in 4 brambovskimi četami. V sredini je prodirala 4. kolona konjeniškega generala Frimonta s 3 bataljoni koroškega 26. pehotnega polka Hohenlohe-Bartersteina in huzarji, bataljonom 9. petrovaraždinskega graničarskega polka in 2 baterijama po cesti od Vrat (med Podkloštrom in Trbižem) proti Kokovu. Zaradi avstrijske premoči se je generalpodpolkovnik Grenier umaknil z levokrilno operativno skupino francosko-italijanske vojske do Pontablja.

Grenierova levokrilna operativna skupina francosko-italijanske armade je 11. oktobra pričela delno razporejati svoje enote že v dolini Tagliamenta. Rouyerjeva divizija je na skrajnem levem krilu dosegala Venzone, Gratienova Ospedaletto in Gemono. Campijevo brigado je pri Kobaridu potisnil odred polkovnika Mongena do Quesnelove divizije pri Gradišču.

Generalmajor grof Nugent je 11. oktobra prispel pred Trst s svojo brigado, ki so jo sestavljali bataljon madžarskega 52. pehotnega polka Franca Karla, bataljon 5. varaždinsko-križevskega graničarskega polka, bataljon istrskih brambovcev in pol eskadrona 5. huzarskega polka Radetzkega. Polkovnik Rabiè se je z 800 možmi tržaške posadke umaknil v tržaški grad. Njegovo francosko topništvo je razpolagalo s 55 težkimi topovi. Istočasno z Avstrijci se je pojavil v tržaški luki tudi angleški admiral Freemantle s svojo eskadro in je v pristanišču izkrcal angleško pomorsko pehoto in velikokalibrski top, s katerim je 12. oktobra začel obstreljevati tržaški grad. Prav tako je z Visa s transportno ladjo priplul tudi angleški polkovnik Robertson s 450 možmi angleških kopenskih čet, 20 topničarji, 4 poljskimi topovi in 2 šestcolskima (147 mm) možnarjema. Kapetan d'Aspre je vdrl v mesto z 2 četama 52. pehotnega polka Franca Karla, četo 5. varaždinsko-križevskega graničarskega polka in vodom 5. huzarskega polka Radetzkega. Rabièjeva posadka se je vdala 28. (29.) oktobra. Avstrijci so po vdaji francosko-italijanske posadke zaplenili v Trstu 182 topov.

Vrhovno poveljstvo je 23. oktobra zapustilo Gradišče in se premestilo v Videm, ker se je levo krilo 2. rezervne skupine glavne avstrijske armade topniškega generala Johanna Hillerja že nevarno približevalo Soči. Italijanskemu podkralju princu Eugenu je kmalu sledilo tudi ostalo desno krilo francosko-italijanske armade. Ruggierjeva brigada se je pa vsa premestila iz Palme v Codroipo, kamor je 25. oktobra prispelo tudi vrhovno poveljstvo. Soulierova brigada je 24. oktobra usmerila svoj premik proti Sv. Danielu. Polkovnik Starhemberg in generalmajor Vecsey sta 25. oktobra prodrla do Vidma, ki sta mu prihajali na pomoč Marcoguetova divizija in Campijeve brigada.

Avstrijski odredi iz sestava levokrilne operativne skupine notranjeavstrijske armade generala Radivojevića so 18. avgusta prešli mejno reko Savo, ki je mejila Ilirske

provincine in Avstro-Ogrsko pri Zagrebu, Sisku in Petrinji. Odredom, ki so prodirali v Civilno in Vojno Hrvaško, je poveljeval general Tomašić. Njegova predhodnica, ki jo je vodil graničarski podporočnik Jožef Heraković, je naglo prodirala proti južni Dalmaciji. Ko je dosegla obalo, jo je angleški brik prepeljal na Mljet, kjer se ji je pridružilo 200 mož 5. ogulinskega graničarskega polka. Z Mljeta so pripluli v Boko Kotorsko, kjer so osvojili francoske utrdbe Espagnol, Perast in Novi. Vendar je bila Herakovićeva skupina prešibka za nadaljnje samostojne vojne podvige, zato jo je angleška vojna ladja odpeljala na Reko, ki so jo 23. avgusta morali Francozi dokončno prepustiti Avstrijcem.

Generalmajor Tomašić je 23. oktobra krenil iz Gospića v provinci Vojni Hrvaški z bataljonom 1. ličanskega graničarskega polka, ki mu je poveljeval podpolkovnik Popović, divizionom banderialnih huzarjev in divizionom navadnih vstašev, ki se jim je 27. oktobra pridružil še bataljon 10. prvega navadnega graničarskega polka. Tomašićev odred je prekoračil mejo med provincama Vojno Hrvaško in Dalmacijo, ki jo je branil general Roize z 2. divizijo ilirske oborožene sile, sestojeeče iz 8 bataljonov, ki so šteli 6.000 mož, 2 pandurska bataljona in 3 bataljoni hrvaških graničarjev so že v začetku sovražnosti med francosko-italijansko armado in Hillerjevo notranje-avstrijsko vojsko prebegli k Avstrijcem. V Kninu in Budvi je bilo 140 francoskih orožnikov, 200 francoskih in italijanskih topničarjev in mornarji ilirske flote. Tomašićev odred je 30. oktobra prodr do Knina, kjer je poveljeval mali garniziji, ki so jo sestavljali orožniki s franc. kapetanom Damareyem. Tomašić je pa 31. oktobra zavzel kninsko trdnjavo, iz katere se mu je pridružila dalmatinska posadka. Generalmajor Tomašić je nato prodiral dalje na zahod proti Zadru, v katerem so oborožene sile generala Roize šteje 900 mož 1. liškega graničarskega polka, 300 pešakov 4. italijanskega lahkega pehotnega polka, 70 topničarjev, 17 ladij s tristo možmi posadke, 2 četi po 150 mož in 1 elitno četo uradnikov. V Zadar je končno odpoklical tudi vso brigado orožniškega odreda in zadarskega okrožja. Tako je zbral 2000 mož za obrambo Zadra. Vojski je poveljeval polkovnik Gond, policiji vojni komisar Germain, topništvu poveljnik bataljona Piquet, orožništvu poveljnik eskadrona Rigade, floti pa poročnik vojne ladje La Chadenède. Pred Punta-Amica pri Zadru se je 25. oktobra

zasidrala angleška fregata L'Alceste, ki ji je poveljeval kapetan Blace. Orožniki zadarske divizije so se razporedili na primorem mostu, da bi preprečili morebitno izkrcavanje desantnih enot. Angleški fregati se je 26. oktobra pridružil še brik, ki je križaril po kanalu pred Zadrom in oviral ladje, ki so dovažale živež iz otoka Ugljana v Zadar. Iz Benkovca se je 1. novembra umaknila v Zadar pred napredujočimi Avstrijci tudi orožniška brigada.

Ker so se v zadarski garniziji 2. decembra uprli hrvaški graničarji in pandurji, se je 4. decembra morala vdati zadarska posadka. Topništvu generala Roize so 6. decembra v Zadru zaplenili Avstrijci 286 topov.

Medtem ko je glavnina avstrijske vojske s sodelovanjem angleške vojne mornarice oblegala Zadar, je generalmajor Tomašić napotil polkovnika Danesa z vstaši, ki so se samostojno vojskovali, proti Splitu. V Danesovem odredu so bili vojaški begunci in ujetniki, ki so jih Angleži v svojem pomorskem oporišču na Visu formirali v 1. hrvaški bataljon. Ta bataljon je kasneje sodeloval s floto angleške vojne mornarice, ki ji je poveljeval admiral Freemantle pri

osvajanju južnodalmatinskih luk: Slano, Hercegnovi, Cavtat in Ston. Polkovnika Danesa je z njegovim odredom izkrcalo pri Makarski 30. oktobra angleško ladjevje z Visa. Iz Makarske je prodiral proti Skadrinu, v katerega je vkorakal 31. oktobra. 1. novembra je zavzel Šibenik, iz katerega se je umaknil francoski poveljnik s 25 Italijani, 20 Hrvati in 40 narodnimi gardisti v utrdbo San Nicolo. Iz Šibenika je prodiral dalje proti Trogiru, kamor je prispel 6. decembra. Ko so 7. decembra napredovali Avstrijci do Solina, je angleški kapetan fregate Hoste že 5 dni oblegal Split, katerega je branil poveljnik bataljona Bouillerot, bivši kapetan 60. rednega pehotnega polka. Pred prodiranjem avstrijskih enot so se orožniki iz ogroženega Sinja umaknili v Klis. Kapetan Bouillerot je odpoklical v Split z otoka Brača tudi podpolkovnika Narodne garde Capogrosso z njegovo enoto. Kapetan Bouillerot je 30. oktobra zapustil Split s splitsko in solinsko garnizijo, ki so ju sestavljali: 140 orožnikov poveljnika bataljona Grisogonoja, 19 vojakov 4. italijanskega lahkega pehotnega polka podporočnika Perroja, 9 francoskih orožnikov poročnika Frémonona in 7 italijanskih topničarjev poročnika Sartorija. Tema garnizijama so se pridružili še francoski vojaki in uradniki iz Splita. Tudi iz Klisa je prispelo 110 orožnikov in 7 vojakov. V splitski luki so se vkrcali na razpoložljive plovne objekte ilirske flote in odpluli proti Italiji. S kapetanom Bouillerotom je zapustilo Split 320 mož francosko-italijanske vojske in ilirske uprave iz province Dalmacije. Splitski župan in polkovnik Narodne garde Capogrosso sta 2. novembra izročila mesto angleškemu kapetanu fregate Hostu, ki je zaradi vojnih uspehov pri osvajanju mest v Dalmaciji napredoval v komodorja. V Splitu je izkrcal 600 Hrvatov, ki so z njim pripluli iz Dubrovnika in Stona. V Solinu, ki ga je oblegal polkovnik Danese s takajšnjimi prebivalci, so se 2. novembra vdali orožniki iz predstraže kliške garnizije. Ko je prodiralo iz Sinja proti Vrliki 60 pandurjev in 5 orožnikov s kapetanom Basićem, ki jih je 31. oktobra poslal kapetan Bouillerot zaradi istočasnega avstrijskega vdora s severa, so pri srečanju z vstaši prebežali pandurji k nasprotnikom. Kapetan Basić se je moral s svojimi preostalimi orožniki 4. novembra vrniti v Klis. Po 5-dnevnem obleganju Klisa, ki ga je ogrožal polkovnik Danese s 1600 vstaši, je zbežalo iz kliške posadke 141 pandurjev. Z ostalimi

250 branilci je kapetan Kernpotich zavračal napade Danesejevega odreda vse dotlej, dokler niso pričeli trdnjave obstreljevati s topovi. 16. novembra so se vdali branilci že skoraj razrušene utrdbe.

Avstrijski general Milutinović je z eskadronom in 2 krajiškima bataljonoma, ki so skupno šteli 2.500 mož, 26. decembra iz zavzetega Zadra prodiral proti Splitu. Njegove enote so skozi Omiš napredovale do Makarske, iz katere se je posadka s poveljnikom Nonkovićem umaknila v utrdbo Norin ob spodnjem toku Neretve. Na tej utrdbi je 18. februarja po 20-dnevem obleganju še vedno plapolala francoska trobojnica. Avstrijski major Marojević, ki je vodil 65-dnevno obleganje trdnjave Norin, ni mogel Nonkoviću preprečiti prodora skozi avstrijske položaje, še manj pa njegovega umika v Bosno.

Angleški kapetan Lowen je 10. oktobra na otoku Lopudu netil upor proti ilirski oblasti med prebivalci. Uspelo mu je pridobiti protifrancosko razpoložene deželane, ki jih je vodil grof Caboga in drugi patriciji, da so z njegovimi 50 mornarji skupaj začeli oblegati Dubrovnik, kjer so zavladali republikanci in se je ponovno okrepilo francosko razpoloženje. Ker vstaši niso bili vajeni dolgotrajnega obleganja, je upal poveljnik dubrovniške garnizije general Montrichard, da bodo Dalmatinci kmalu opustili obleganje mesta in se vrnili na svoje domove. General Montrichard je sklenil v svojem generalštabu, ki je bil nastanjen v Gružu, da bo s 300—400 vojniki presenetil upornike v noči med 8. in 9. decembrom. Njegov obkoljevalni manever sta izvajala Gargurić, ki je prodiral po cesti od zaliva Dubrovniške reke proti Gružu z bataljonom 4. slunjskega graničarskega polka, in Paccioni, ki se je bližal izpostavljenim uporniškim položajem z bataljonom italijanskega pehotnega polka, a ni presenetil oblegalcev.

General Milutinović se je v Splitu vkrcal na transportno ladjo in odplul proti Gružu, kjer ga je v luki že pričakoval poveljnik oddelka angleške vojne flote, ki je sodelovala z Avstrijci ob Jadranski obali, komodor Hoste. Milutinovićevo kolono, ki je štela le 7 in pol čete, ker je ostal z delom njegovih enot polkovnik Danese v Splitu, je prodirala iz Makarske ob obali dalje do Gradaca, kjer se je vkrcala in odplula proti Stonu; tam sta se ji pridružili še dve četi 4. slunjskega graničarskega polka. General Milutinović se je 2. januarja 1814

izkrcal v Gružu, kamor je že 3. in 4. januarja prispel tudi njegov odred iz Stona. Bataljon 1. liškega, 2 četi 4. slunjskega graničarskega polka, bataljon vstašev in eskadron banderialnih huzarjev je iz Gruža prodiral proti Dubrovniku, kjer je pustil 3 čete in z ostalimi enotami krenil 5. januarja proti Kotorju, a se je že 13. januarja spet povrnil pred Dubrovnik. Ob obali je razporedil 5 baterije in potem čakal zavezniške pomoči komodorja Hosta. Deli dubrovniške garnizije generala Montricharda, ki jo je sestavljalo 700 vojakov 4. italijanskega lahkega pehotnega polka, 50 mož 4. slunjskega graničarskega polka ter 400 narodnih gardistov, nekaj francoskih topničarjev in orožnikov, so v noči med 20. in 21. januarjem naskočili avstrijske baterije, ki jih je že prej spopolnil komodor Hoste z 2 možnarjema, 6 osemnajstfuntnimi in 2 šestfuntnima topovoma. Med izpadom enot generala Montricharda so Avstrijci zajeli predstraže narodne garde. Čeprav so 22. januarja skušali Avstrijci osvojiti ključno utrdbo Imperial, jih je zavrnila trdnjavska posadka, da so se morali umakniti v Gruž, kjer jih je varovala angleška vojna mornarica. 21., 22. in 23. januarja je angleško topništvo obstreljevalo utrdbo Imperial z 10 topovi, ki so jih razpostavili na cesti Dubrovnik—Sv. Jakob. Hrvaški bataljon je zavzel Bosanko in Brgat ter tako zavaroval angleško baterijo. Premoč združenih avstrijsko-angleških sil je prisilila posadko utrdbe Imperial, da jo je 26. januarja zapustila in se umaknila v Dubrovnik. Po padcu utrdbe Imperial, ki je varovala Dubrovnik od severa, je bila nadaljnja obramba mesta zaman, zato je general Montrichard prepustil Angležem in Avstrijcem Dubrovnik in utrdbo Imperial, ki so jo 29. januarja zasedle enote avstrijsko-angleškega odreda. Francoska garnizija generala Montricharda je zapustila Dubrovnik, se v lukj vkrcala na ladje ilirske flote in odplula v Ancono. Avstrijci so v Dubrovniku zasegli 163 topov francoskega topništva.

Še pred koncem leta 1813 je angleška vojna mornarica v imenu guvernerja okupirala otoke nekdanje Dubrovniške republike: Dakso, Šipan, Lopud in Koločep. Na Hvaru se je 10. novembra izkrcal angleški major Slossor z angleškimi enotami in oddelkom 3. ogulinskega graničarskega polka. Njegov odred je še isti dan zavzel mesto. Le utrdba Napoleone se je še upirala obleganju kapetana Kneževića vse dotlej, dokler je ni uspelo osvojiti 14. novembra, ko

se je vdala tudi posadka utrdbe Espagna. Avstrijci so od Angležev zahtevali, da jim poleg Visa, Lastova, Mljeta, Korčule in Hvara izroče tudi dubrovniške otoke, vendar jim niso ugodili, ker se je Avstrija pridružila koaliciji šele po njenih očitnih uspehih. Angleži so zasedli otočje vse dotlej, dokler ne bi drugače odredil angleški admiral Freemantle.

Ruska vlada je 21. septembra iz Petrograda obvestila svojega zaveznika črnogorskega vladiko Petra I. Petrovića Njegoša, da je minila dobra tri leta trajajoča nevtralnost zaradi Napoleonove kontinentalne blokade, ki je močno škodovala ruskemu gospodarstvu, predvsem pa zaradi ustanovitve Velikega Vojvodstva Poljske na škodo Rusije. Črnogorska vojska je prekoračila ilirsko-črnogorsko mejo, obšla Maini Gradino (1282 m) in pri Martinovičih krenila po cesti proti Budvi. Ko so se Črnogorci približali Budvi, se je med 22. in 23. septembrom v tamkajšnji garniziji uprl 3. ogulinski graničarski polk, katerega pripadniki so ubili svojega poveljnika, francoskega kapetana, in poleg njega tudi orožniškega brigadirja. Črnogorcem je upor hrvaških graničarjev omogočil, da so 23. IX. zavzeli z njihovo pomočjo Budvo. Po tem vojnem uspehu je krenil črnogorski vladika s svojo vojsko dalje proti Boki in 23. septembra obkolil utrdbo Sv. Trojice, katere posadka je obvladovala cesto Budva—Kotor. Utrdbo je branil poročnik Campagnola s 40 vojaki 4. bataljona 4. italijanskega lahkega pehotnega polka. Uspelo mu je, da je z nekaj vojaki odšel iz trdnjave, toda Črnogorci so ga opazili in ga za skalami čakali v zasedi. Ko je s svojimi 8 vojaki došel do njih, so ubili njega in nekaj njegovih spremljevalcev, ostanku pa se je posrečilo, da se je umaknil v Škaljare in Kotor. Po kratkem boju z italijanskimi vojaki, ki so še ostali v trdnjavi, so vanjo vdrli Črnogorci in jo oplenili. Med plenjenjem je nastal v trdnjavi požar, ki je zajel kmalu tudi smodnišnico, da je eksplodirala in popolnoma razrušila utrdbo. Črnogorci so se umaknili z njenih ruševin in se pridružili oblegalcem pred Kotorom.

Vhod v Kotorški zaliv so branile baterija na rtu Oštri, baterija v Hercegovem, baterija pri Rose, 2 bateriji na rtu Verigi in baterija na otoku Sv. Djordje pred Perastom. Črnogorci so 28. septembra osvojili baterijo na rtu Verigi. Zato so bili topničarji pri Rose prisiljeni, da so zabili ustja cevi svojim topovom in jih tako onesposobili, da bi se jih poslužili Črnogorci, sami

pa so se umaknili v Hercegnovi. Med črnogorskim obleganjem Kotora je priplula 13. oktobra angleška fregata Bacchante, ki ji je poveljeval komodor Hoste, v Kotorski zaliv in se vsidrala pred Hercegnovim. Fregato je spremljal brik. Vojska črnogorskega vladike in bližina angleških vojnih ladij je opogumila posadke v Dobroti, Perastu in Risanu, da so se 14. oktobra uprle. Prebivalci Perasta so v mestu zavzeli utrdbo. Hrvaška posadka na otoku Sv. Djordje je umorila francoskega poveljnika Calamana in se vdala Črnogorcem. Bokeljčani in Črnogorci so 14. novembra napadli Hercegnovi, kjer se jim je pridružila še hrvaška garnizija. Hercegnovsko trdnjavo Espagnol je branil polkovnik Holveacz, poveljnik 3. ogulinskega graničarskega polka. Ker ni imel moštva, temveč le peščico častnikov in topničarjev, se je umaknil iz trdnjave in se vdal Angležem. Komodor Hoste je razorožil branilce in zaplenjene topove vkrcal na ladjo ter odplul pred Kotor. Izpred Kotora je odplul do otoka Sv. Djordja, kjer je vkrcal še topove tamkaj osvojene baterije, nato je z osmimi topovi odplul proti Dubrovniku. V noči med 28. in 29. oktobrom je 550 hrvaških vojakov kotorske garnizije razorožilo italijanske vojake. Ker je general Gauthier s svojimi oslabljenimi silami pričakoval vdor črnogorske vojske v mesto, se je umaknil v trdnjavo Sv. Jovan, kjer mu ne bi mogli škodovati topovi, ki so jih Črnogorci postavili pred mestom. Ko je nevarnost minila, se je general Gauthier znova premestil v mesto in utrdil mestna vrata. Kotorska garnizija, ki ji je poveljeval Mihajlović, je štela le 25 hrvaških graničarjev in 300 Italijanov, med katerimi so bili poleg pešcev tudi topničarji in orožniki. V Dobroti so se zbrali 10. novembra delegati vseh bokeljskih krajev in sklenili s Črnogorci zvezno pogodbo. Sestavili so tudi začasno vlado pod predsedstvom črnogorskega vladike Petra I. Petrovića Njegoša, v kateri je bilo 9 Bokeljčanov in 9 Črnogorcev. Začasna vlada je dalje vodila operacije proti Kotoru. Pravoslavni člani vlade so na skrivaj poslali odposlanca Savo Plamenca k ruskemu carju Aleksandru I., da bi v Petrogradu dosegel s pogajanjem z rusko vlado, da bi postali Boka Kotorska in Črna gora ruski protektorat. Katoliška stranka se je pa nasprotno hotela podvreči avstrijskemu cesarju Francu I. Angleški komodor Hoste se je s svojimi vojnimi ladjami v začetku januarja 1814 ponovno pojavil pred Kotorom s topništvom. General Gauthier se je s svojo gar-

nizijo 4. januarja vdal Angležem, ki so mu dovolili, da je zapustil Kotor in odšel s svojo garnizijo v Fermo.

Eskadrila angleške vojne mornarice, ki ji je poveljeval komodor Hoste iz sestava flote admirala Freemantla in je imela svoje oporišče na otoku Visu, je prepustila zavzeto Boko črnogorski vojski, s katero je sodelovala v vojnih operacijah v Boki Kotorski. Komodor Hoste je Črnogorcem 12. januarja izročil še Kotor in potem odplul proti Dubrovniku. Tako je postal črnogorski vladika Peter I. Petrović Njegoš absolutni gospodar Boke Kotorske. Ko je prišel komodor Hoste v Dubrovnik, je sporočil generalu Milutinoviću o zavzetju okrožja Boke Kotorske in ga obenem obvestil o političnem položaju v teh mestih. Avstrijce je močno vznemirilo širjenje črnogorske oblasti proti Jadranskemu morju.

Zato je avstrijski general Milutinović z 10 četami, ki so skupno štejele 3.600 mož in 15 ladjami odplul iz Dubrovnika in 6. januarja prispel pred Hercegnovi, kjer ga je že pričakovala črnogorska vojska na bojnih položajih. Črnogorski vladika Peter I. Petrović Njegoš ga je opozoril 7. januarja, da je črnogorska vojska zavzela Boko v imenu ruskega carja Aleksandra I. in, da bi lahko avstrijsko nasilje tako razjarilo Črnogorce, da bi prenehalo zavezniško razmerje med Črno goro in Avstrijo. Ker niso uspela pogajanja med generalom Milutinovićem in črnogorskim vladiko o prepustitvi okrožja Boke Kotorske avstrijskim oblastem, se je moral vrniti v Dubrovnik odred generala Milutinovića.

Dobović iz Prčana je 16. marca sporočil generalu Milutinoviću, da pred Hercegnovim pričakuje 2.000 Avstrijcem vdanih Bokeljčanov avstrijsko vojsko, da bi jim pomagala Črnogorcem iztrgati Boko Kotorsko. 2 bataljona avstrijskega odreda sta ostala v Dubrovniku, z bataljonom 1. liškega in s četo 4. slunjskega graničarskega polka je pa Milutinović krenil proti Hercegnovemu. Ko je končno došel tja, ga ni pričakal niti en Bokeljčan, temveč le pogumna črnogorska vojska, ki je zasedla strateške višine okoli mesta in z minami prisilila odred generala Milutinovića, da se je moral naglo umakniti.

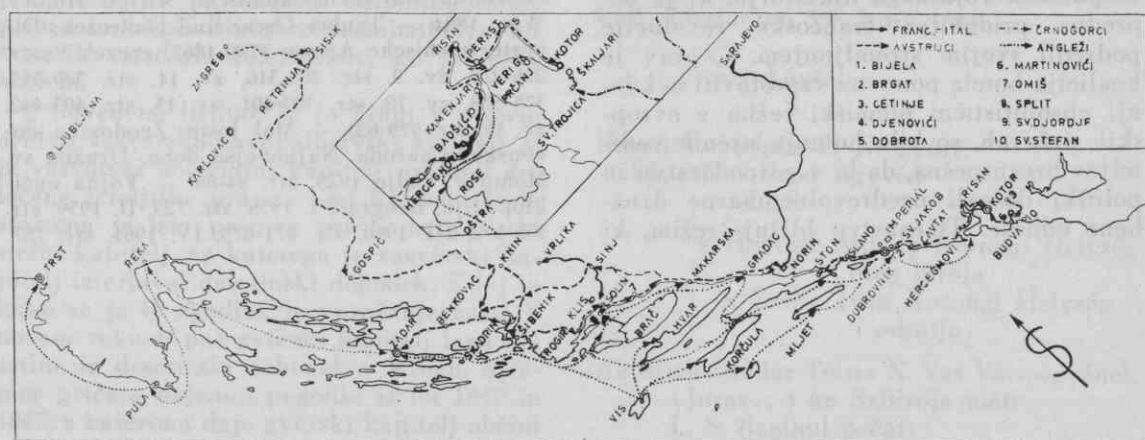
Neuspehi avstrijske vojske so prisilili avstrijskega generalmajorja Tomašića, da je 17. aprila napovedal vojno Črnogorcem. V Dubrovnik so pričele prihajati nove enote avstrijske vojske. Vojna galija je

pripeljala dva bataljona in poljske topove. Milutinovičev odred se je povečal za nekaj tisoč mož. Pred odhodom iz Dubrovnika so se uprli hrvaški vojaki, ki so med obleganjem Dubrovnika prebegli k Avstrijcem. Graničarji 4. slunjskega graničarskega polka, ki so se naveličali dolgotrajnega vojskovanja, so hoteli, da jih vojaške oblasti demobilizirajo in po dolgih letih službovanja v enotah mejne pehote vrnejo na njihove domove, vendar so jih Milutinoviču zveste enote zajele in prisilile, da so krenili v Cavtat, kjer se je 3. junija zbralo 26 čet; te so šteje 3.600 mož. Zbrane enote so potem krenile proti Kotoru, le del Milutinovičevih čet, topove in strelivo so vkrcali na 15 ladij, ki so odplule proti Boki Kotor-ski.

General Milutinovič se je 7. junija pojavil pred Hercegnovim. Ko mu je uspelo razorožiti mestno posadko, njegovim 4 četam pa nadzorovati okoliške komunikacije, so druge njegove enote lahko napredovale proti rtu Verigi. Vojnih operacij v Kotor-skem zalivu se je udeležila tudi avstrijska flota s sodelovanjem angleškega brodovja. Zavzela je baterijo na rtu Rose. Vendar ni mogla doseči Verige zaradi močnega vetra in so se morale ladje vsidrati v Komburški ožini. Brodovje je doseglo svoj cilj šele zvečer, ko se je polegel veter. Medtem je močna skupina Črnogorcev in Risancev napredovala proti Danovicim, in je trdno sklenila pred napadalci braniti vsako ped zemlje. Kljub temu, da so srdito napadali avstrijske položaje, so morali odstopati korak za korakom, dokler niso dospeli do Baošića. Tudi v tem naselju se niso mogli obdržati, morali so se umikati dalje preko Bijeje in so se ustavili šele v Kamenarijih, kjer so se utrdili za nizkim kamenitim zidom. Istočasno so se ustavile Milutinovičeve

čete na zavzetih položajih na rtu Verigi, kjer jim je uspelo 9. junija uničiti črnogorsko baterijo, katere mostvo se je umaknilo. Kljub tem uspehom avstrijske vojske ni mogel Milutinovič prodreti neposredno do Kotora, kar mu je branila posadka v Perastu. Tretjina prebivalcev Risana je sestavljala uniformirano stražo začasne črnogorsko-bokeljske vlade, zato je Milutinovič zagrozil Risančanom v posadki Perasta, da bo avstrijska vojska poslala njihove rojake, če se posadka v Perastu ne bo pokorila njegovim enotam, ki so prodrle že na strateške višine Boke Kotor-ske in patroljirale po gorskih stezah, ki vežejo severovzhodni del Boke Kotor-ske s Črnogoro. Te enote so varovale pred črnogorskim presenečenjem avstrijske kolone, ki so prodirale ob obali. Medtem se je bližalo zahodni obali Kotor-skega zaliva avstrijsko brodovje z desantnimi enotami, ki so nameravale zavzeti Prčan, z ostanki odreda pa je general Milutinovič šel po obali proti vzhodu skozi Drahovac in Dobroto. Iz Prčana je dospel tudi del odreda, ki je zavzel mesto in nasproti obale pri Kotoru zavzel svoje bojne položaje. Združene avstrijske enote so se pričele bojevati z glavnino črnogorskih sil, ki je počasi izgubljala zemljišče. Ko se je zmračilo, je glavnina črnogorske vojske začela napadati položaje Milutinovičevih enot, druga skupina levo in desnokrilnih bočnih enot črnogorske vojske je s pobočja vzpetin okoli Kotora valila skale na presenečeno avstrijsko vojsko. Milutinovičev odred se je moral umakniti v naselja, ki obkrožajo Kotor, avstrijski generalštab se pa je nastanil v Dobroti in Prčanu.

Naslednji dan, 10. junija, se je nadaljeval boj med črnogorsko in avstrijsko vojsko. Šele zvečer je enotam generala Milutinoviča uspelo potisniti Črnogorce nazaj v

Kotor. Enote avstrijskega odreda, ki so obvladovale vzhodno področje Kotorskega zaliva med Kotorom in črnogorsko mejo, so zavrnilo pomožno kolono črnogorske vojske, ki je prodirala iz Cetinja na pomoč vladikovi vojski v Boki Kotorski. Avstrijska flota je 11. junija razporedila plovne objekte svojega brodovja pred Kotorom in s topništvo začela obstreljevati mesto. Ker se je Peter I. Petrović Njegoš zavedal premoči avstrijske vojske, je predlagal kapitulacijo s pogojem, da izobesijo Črnogorci rusko zastavo v Kotoru. Avstrijci so sprejeli njegov predlog in na obali je zaplapolala ruska zastava. Črnogorska vojska je nato zapustila Kotor in se vrnila v črnogorsko kneževino.

Avstrijski major Dubović se je potem izkrcal v Sv. Stevanu, obkolil naselje, ki se je še branilo, in hotel prodirati iz Budve preko Grbalja (Župe) do Kotora. Med obleganjem Sv. Stevana in Budve je njegovim enotam zmanjkalo živeža in posadkama obleganih mest je uspelo njegovo vojsko potisniti do Kotora, kjer se je oskrbel s potrebščinami za nadaljnje obleganje. Končno mu je moral črnogorski polkovnik Nikić predati Budvo in se vrniti po cesti preko Maina Gradine nazaj v Črno goro.

Naslednji mesec je Avstrija pridobila tudi otoke nekdanje Dubrovniške republike, ko so jih 16. julija 1814 Angleži evakuirali: Šipan, Lopud in Koločep. Angleške mornariške enote so 15. julija zapustile tudi Hvar, ki mu je 20. julija sledila Korčula in 27. julija še zadnje oporišče flote admirala Freemantla Vis. Avstrijski cesar Franc I. je 8. avgusta ponovno organiziral nekdanje dalmatinske vojaške enote.

S prenehanjem obstoja zadnje ilirske province Dubrovnika in Kotora se je končalo v Sloveniji, Hrvaški in Dalmaciji obdobje dolgotrajnih vojn in z njimi tudi despotizem vojaškega diktatorja, ki je napredne pridobitve francoske revolucije podredil svojim stremljenjem. Čeprav je koalicija hotela ponovno vzpostaviti nekdanji absolutistični plemiški režim v evropskih državah, so bila hotenja njenih voditeljev brezuspešna, da bi v gospodarstvu in politiki dosegli predrevolucionarne družbene odnose. Tlačanstvu bližnji režim, ki

bi omejeval gospodarsko moč buržoazije je prenehal že med veliko francosko revolucijo, dokončno pa je zamrl pod Napoleonomo vlado, ki je stremela z osvajanji zagotoviti Franciji prvenstvo v Evropi.

Zavezniške koalicijske vojne sile so na podlagi Pariškega miru 1814 in sklepov Dunajskega kongresa 1815 ozemlje nekdanje Ilirije vrnilo Avstriji. Provinca Vojna Hrvaška je postala sestavni del Vojne krajine. Iz teritorialnih področij bivše Ilirije, le brez provinc Dalmacije in Dubrovnika s Kotorom, je 1816 Avstrija ustanovila Kraljevino Ilirijo. Prekosavsko Hrvaško so 1822 priključili banovini. Province Kranjska, Koroška in Istra z Gorico so postale 1849 sestavni del avstrijskih kronskih ozemelj. Od tedaj do konca prve svetovne vojne je bila kraljevina Ilirija le še imenski pojem v naslovu avstrijskega cesarja.

OPOMBE

Slovstvo: Bogo Grafenauer: Zgodovina slovenskega naroda, V. zvezek, Doba manufakturne in začetek industrijske proizvodnje ter hitrega razkranjanja fevdalnih organizacijskih oblik od srede XVIII. do srede XIX. stoletja. Založil Oddelek za tisk in propagando Glavne združne zveze, Ljubljana 1962, str. 129-131. — Holz, Oberst Georg Freiherr von: Die innerösterreichische Armee 1813 und 1814, A. Edlinger's Verlag, Wien und Leipzig 1912, str. 1-60, 86-88, 98-108. — Horsetzky Adolf: Kriegsgeschichtliche Übersicht der wichtigen Feldzüge in Europa seit 1792, L. W. Seidel & Sohn, Wien 1905, str. 270-275 — Kamon: Napoleonovi ratovi, Vojnoizdavaški zavod JNA, Vojno delo, Beograd 1957, str. 280. — Pisani Paul: La Dalmatie de 1797-1815, Editeurs Alphonse Picard et Fils, Paris 1893, str. 454-476. — Potemkin V. P.: Zgodovina diplomacije, prvi zvezek, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1947, str. 362-392. — Specialni repertorij krajev na Koroškem. Izdala c. kr. centralna statistična komisija, Alfred Hölder, Wien 1894. — Specialni repertorij krajev na Kranjskem. Izdala c. kr. centralna statistična komisija, Alfred Hölder, Wien 1894. — Tauber Oscar und Dollecsek: Die oesterreichische Armee 1700-1867, zvezek 8. str. 266-278, zv. 9. str. 289-316, zv. 11, str. 349-355, 375-378, zv. 12, str. 380-401, zv. 13, str. 403-442, zv. 18, str. 579-621. — Mal Josip: Zgodovina slovenskega naroda, Najnovejša doba, Družba sv. Mohorja, Celje 1928, str. 84-86. — Vojna enciklopedija, Beograd, I. 1958, str. 725, II. 1959, str. 356-652, III. 1960, str. 671-673, IV. 1961, str. 787.